

TEKNOLOJİ İTHALİ VE BEYİN GÖÇÜ

Teknoloji, bilimin ve tekniğin üretimde uygulanma biçimi gösteren ve sanayideki ilerleme ile birlikte gelişen bir unsurdur. Bir ülkedeki teknoloji birikimi, üretimin niteliği ile doğrudan bağlantılıdır.

Türkiye sanayileşme ve kalkınma düzeyi düşük, geri kalmış bir ülkedir. Sanayii tüketim malları üretimi üzerine kurulmuştur. Yatırım malları üretimi sanayiın çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. 3. Beş Yıllık Planın verdiği sayılara göre, ara malı ve yatırım malları ihracatta binde 5 gibi çok düşük bir oranda kalırken, ithalatta % 90 gibi yüksek oranlara ulaşmaktadır. Bu açıdan dış ülkeler için uygun bir pazar durumunda olan ülkemiz, sanayiinin gelişmesi için gerekli olan teknolojik birikimden de yoksundur.

Teknoloji transferi ve teknoloji üretimi yoluyla sağlanabilecek olan bu birikim, herşeyden önce, doğru bir teknoloji seçimine bağlıdır. Teknoloji seçimi genel kalkınma stratejisinden ve bu stratejinin dayandığı dünya görüşünden, bir başka deyişle, ekonomik-politik-ideolojik gücü elinde bulunduran çevrelerin politikalarından soyutlanamaz.

Türkiye'de ekonomik ve politik yapıda hangi çevrelerin etkinliği sür gelmiştir? Sanayii yatırımlarında yabancı sermayenin, yalnızca sermaye

payı olarak dahi ele alınsa, belirgin bir hakimiyet vardır. İmalat, maden ve hizmetler sektörlerindeki büyük kuruluşların % 90'ına hakim bulunan yabancı sermayenin bu kuruluşlardaki iştirak payı % 60 dolaylarındadır (1). Kamu yatırımları büyük ölçüde dış yardım ve krediler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Tekelleşme süreci içindeki yerli sermaye uluslararası teknelci sermaye ile bütünleşmiştir ve bu ortaklık sanayileşme, kalkınma, teknoloji seçimi kararlarına hakim olagelmıştır.

Teknoloji ithali sorunu, ancak bu yapıyı gözden uzak tutmadan incelenebilir. Ülke ekonomisi üzerinde bu ölçüde ağırlığı olan uluslararası teknelci sermaye, teknolojik hegemonyasını sürdürmek, giderek genişletmek ve her türlü yatırım kararlarında kesin söz sahibi olmak doğrultusunda girişimlerde bulunmaktadır.

Bir araştırmaya göre 1970 yılında yabancı teknik hizmet ithali için 1,5 milyar liraya yakın harcama yapılmıştır (2). 1963-1970 yılları arasında yabancı mühendislik hizmetlerine ödenen para 6,5 milyar liradır. Bu miktar aynı yıllar arasındaki sanayii yatırımlarının (26.3 milyar) % 23 üne ulaşmaktadır. Bu dönemde yerli mühendislik hizmetleri karşılığı ise yatırımların % 1'ine dahi varmamaktadır (3).

Projelerin yabancılara hazırlanmasının yanısıra patent, know-how, lisans satın alınması yoluyla da teknoloji ithali sürdürülmektedir. Petrokimya tesisleri kurulması ile ilgili olarak satın alınan yabancı teknoloji için Türkiye'nin 880 milyon lira royalti (lisans ücreti) ödemek durumunda olması buna bir örnektir (4).

Dış yardım ve krediler de, yabancı ülkelerde, teknolojik hakimiyetin pekiştirilmesi yolunda kullanılmaktadır. Yatırımlarla ilgili araştırma ve uygulama projelerinin yabancılara hazırlanmasına önem verilmekte, bu durum yardım ve kredi anlaşmalarında ön şart olarak ileri sürülmektedir. Bu konuda açıklayıcı bir örnek Dünya Bankasının, İstanbul Nazım Plan çalışmaları için Türkiye'ye açacağı 32 milyon liralık kredi anlaşmasıdır. Anlaşmaya göre bu kredinin 23 milyon liralık bölümü -yani üçte ikisi- müşavirlik hizmetleri adı altında yabancı teknik elemanlara ödenecektir ve bu para T.C. hudutları içinde geçerli bütün kesinti ve vergilerden muaf tutulacaktır (5).

Bütün bu örneklerde asıl önemli olan konu, yabancı teknik hizmete ödenecek olan bu yüksek rakamlar değil, bu tür araştırmaların yabancı teknik elemanlara, ya da firmalara bırakılmış olmasıdır. Böylece, sanayileşme ve kalkınma yolundaki her adım denetim altında tutulmakta, teknolojik gelişme yönlendirilmektedir. AID, Milletlerarası Kalkınma Teş-

kilâtı, İhracat Bankası (Exim Bank) gibi teşkilatlar, kredilerin kullanılmasında, fizibilite safhasından uygulamaya kadar müdahale yetkisine sahiptirler. Başka bir deyişle yatırım yapılacak alan, yatırımın biçimi ve teknoloji seçimi konuları, sözü edilen teşkilatlar ve çok uluslu şirketler tarafından empoze edilmektedir. Kısacası, teknoloji ithali bilinçli bir tercih ve seçimle yapılmamakta, yukarıda çizilen yapının zorunlu bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu durum uluslararası tekelleri sermayenin etkinliği altındaki bütün geri kalmış ülkelerin ortak kaderidir. Söz konusu olan teknoloji ithal edilmesi değil, çok uluslu dev firmaların teknoloji ihracı yoluyla bu ülkeler üzerinde teknolojik hakimiyet kurmalarıdır. Bu uygulamanın esas amacı, önce de belirtildiği gibi, yatırım ve sanayileşme kararlarının yabancı tekellerin elinde bulunması ve gelişmişlik düzeyinin belli bir sınırın üzerine çıkmasına engel olabilmesidir. Bunun yanı sıra, gene dolaylı olarak aynı amaca hizmet eden yan sonuçlar da görülmektedir. Önemli yatırımların fizibilite safhasından uygulamaya kadar tüm araştırma ve projelendirme işlerinin yabancı firma ya da teknik elemanlara bırakılması, çok uluslu şirketlerin stoklarında bulunan ve aşılması tekniklerin ürünü olan mallar için pazarlama olanağı yaratmaktadır. Ayrıca teknoloji ithalinin, ülke içinde teknoloji üretilmesine katkıda bulunacak şekilde bir seçime tabi tutulmaması, yerli teknoloji birikimini engellemekte ve teknik gücün gelişmesi imkânlarını ortadan kaldırmaktadır.

Teknik eğitim politikası da bu tür bir kullanıma uygun teknik elemanlar yetiştirmeye yöneltilmiştir. Teknik elemanlarımız bir yandan ülke koşullarına uygun, halk yararına bir üretim içinde yerlerini alamazken, diğer yandan da yurt dışına göçe zorlanmaktadırlar. Ücret düşüklüğü ve sınırlı istihdam koşullarına eklenen sosyal güvensizlik, baskılar, bürokratik sınırlamalar, özel kesimde doyurucu ve sürekli iş olanaklarının yokluğu, mesleği uygulamada görülen güçlükler teknik elemanlarımızı yurt dışına göçe iten nedenler arasındadır. Mühendis ve mimarlar arasında yapılan bir anket (6), gerek kamu kesimi, gerekse özel kesimde çalışan tüm mimar ve mühendislerin % 65'inin yabancı ülkelerde çalışmak istediklerini göstermektedir.

Aynı anket sonuçlarına göre, mesleği ile ilgili iş bulduğu takdirde yurt dışına çıkmak isteyenlerin oranı, ne iş olursa olsun çıkmak isteyenlerden daha yüksektir. Gelirlerindeki farklılaşmadan hemen hemen bağımsız olarak, az çok sabit bir teknik eleman yüzdesi mesleklerini yabancı ülkelerde yürütmek istemektedir.

Bu da göstermektedir ki yurt dışına göçü doğuran nedenler yalnızca işsizlik ve ücret değil, gelirleri ne olursa olsun, teknik elemanların Tür-

kıve'de mesleklerini istekleri ve imkânları ölçüsünde uygulama olanağı bulamamalarıdır.

Bütün bu itici nedenler yüzünden yurt dışına giden teknik elemanlarımız göç ettikleri ülkeler için çok verimli bir kaynaktır ve onlar da bu gerçeği bilirler. ABD eski dışişleri bakanlarından Dean Rusk, «bugünkü şartlar altında ülkemiz, başka ülkelerden yüksek zekâ ve kabiliyet sahibi göçmenleri çekebilmek için müstesna bir imkâna sahiptir. Eğer, iyi yönetilirse, göç, ulusal kaynaklarımızın en büyüklerinden biri, son derece değerli bir fikir ve maharet kaynağı olabilir.» (7) derken bu gerçeği ifade etmekte idi.

Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi, söz konusu olan yalnızca, teknik elemanlarımızın daha iyi hayat şartları ve meslekî çalışma olanakları bulmak amacıyla yurt dışına göç etmeleri sonucu ülkemizin ve aynı durumda olan bütün geri kalmış ülkelerin uğradığı kayıplar değildir. Bu durum, aynı zamanda, bu göçleri emen ülkeler için iki yönlü bir kazanç yaratmaktadır. Titiz bir seçime tabi tutularak göçmen kabul edilen değerli teknik elemanlar hizmetlerini gittikleri ülkelerin sömürü mekanizması içinde sunmakta, bu ülkelerde üretilen değere katkıda bulunmaktadırlar. Üstelik, yetişmeleri için gerekli olan eğitim yatırımları geldikleri ülkelere yapılmış bulunduğundan, geri kalmış ülkelerin bu tür yatırımlarına da uluslararası tekelleri sermaye tarafından el konulmuş olmaktadır. Bu yüzden, böyle verimli bir kaynağın çoğaltılması amacıyla, beyin göçünü arttıracak her türlü tedbirin alınması yolunda çaba gösterilmektedir.

Yurt içinde çalışan teknik elemanlarımız da, ya mesleklerini hakkıyla yerine getiremeyecekleri, üretimden uzak sahalarda atıl kalmakta, ya da yabancı teknolojinin emrinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Yabancı kaynaklı projelerin içinde yer alan teknik elemanlarımız, açıktır ki, burada da meslekî yönden gelişme olanağı bulamamakta, bu tür projelerin yalnızca «hammallığını» yapmak durumunda kalmaktadırlar. Esas fonksiyonları olan teknoloji üretimine katkıda bulunma görevlerini yerine getirme imkânı bulamayan teknik elemanlarımız, dış teknolojiye bağımlı ve onun bir unsuru olarak çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar. Başka bir deyimle, teknik elemanlar ister yurt içinde kalsın, ister yurt dışına göç etsinler, bu sistem içinde yalnızca becerili birer araçlardır. Ve her türlü yatırım kararları onların dışında verilmekte, teknoloji seçimi ve üretilmesi gibi konularda söz sahibi olamamaktadırlar. Yabancı ülkelere alınan borç, yardım ve kredilerin kullanılış yerleri ve biçimlerinin, ithal edilen malların ve teknolojinin niteliğinin, ülke koşullarına uygun olarak, serbest bir seçim sonucu, halkımızın yararına alınmış

kararlara tabi olmadığı, bu konularda görülen uygulamaların uluslar arası tekelci sermaye ve onunla çıkar birliği içinde olanlarca belirlene geldiği bir yapı içinde yerli teknik elemanların teknolojik gelişme ve sanayileşme kararlarında etkili olamayacakları açıktır.

O halde,

— Ülke koşullarına uygun, üretime dönük bir teknik eğitim politikasının izlenmesi ve yerli teknik elemanların üretime katılmalarının sağlanması;

— Sanayileşme yolunda teknolojik birikimi yoğunlaştırması gereken araştırma kurumlarının bu yöndeki çalışmalarına hız verilmesi;

— Yatırımların kalkınma amacına uygunluğunu denetleyecek kurumların kurularak yerli teknik elemanların buralarda söz sahibi kılınması gerekir;

gibi önerilerin hayatiyet kazanabilmesi için yatırım ve sanayileşme ile ilgili kararlarda, teknoloji seçimi ve birikimi ile ilgili tercihlerde, ülke koşullarına uygun ve halk yararına seçimler yapabilecek bir duruma gelinmiş olması gerekmektedir.

TÜRKİYE GİBİ GERİ KALMIŞ BİR ÜLKENİN ÇIKARLARININ, O ÜLKE ÜZERİNDEKİ HAKİMİYETİNİ GÜN GEÇTİKÇE PEKİŞTİRME YOLUNDAKİ ULUSLARARASI TEKELCİ SERMAYENİN ÇIKARLARI İLE ÇELİŞECEĞİ AÇIKTIR. YABANCI SERMAYENİN, KALKINMA, SANAYİLEŞME VE TEKNOLOJİK GELİŞME KONULARINDAKİ OLUMSUZ ETKİLER KALDIRILMADAN, BU KONULARDA ÜLKE ÇIKARLARI DOĞRULTUSUNDA SERBEST SEÇMELER YAPILMAZ.

KALKINMA SEÇMELERİ POLİTİK SEÇMELERDİR. BUNLARIN SAĞLIKLI BİR BİÇİMDE HALK YARARINA GERÇEKLEŞTİRİLEBİLMELERİ, TÜM ÇALIŞAN HALK KESİMLERİNİN DEMOKRATİK ÖRGÜTLENMELERİNE VE POLİTİK ALANDA BİR GÜÇ OLARAK SESLERİNİ DUYURABİLMELERİNE BAĞLIDIR.

TEKNİK ELEMANLAR DA ANCAK EKONOMİK GÜVENLİKLERİNİ SAĞLADIKLARI, DEMOKRATİK ÖRGÜTLERİ ARACILIĞI İLE GÜÇLÜ BİR BASKI UNSURU OLABİLDİKLERİ ÖLÇÜDE BU MÜCADELEYE KATKIDA BULUNABİLİRLER.

SANAYİLEŞME VE KALKINMA YOLUNDA SAĞLIKLI BİR TEKNOLOJİK BİRİKİMİNİN SAĞLANMASI VE GELİŞTİRİLMESİ YOLU KAÇINILMAZ OLARAK BÖYLE BİR SÜREÇTEN GEÇECEKTİR.

-
- (1) CUMHURİYET GAZETESİ, 29 Aralık 1972
 - (2) TOPLUM DERGİSİ, sayı 20
 - (3) TEKNİK İŞGÜCÜ GÖÇÜ VE TEKNİK HİZMET İTHALİ BROŞÜRÜ, s. 31
 - (4) KİMYA MÜHENDİSLİĞİ DERGİSİ, Ekim 1973
 - (5) TEKNİK İŞGÜCÜ GÖÇÜ VE TEKNİK HİZMET İTHALİ BROŞÜRÜ
 - (6) EYLÜL 1971 TEKNİK ELEMAN ANKETİ
 - (7) MİMARLAR DERGİSİ, 71/6-7, s. 35